

مطالعه تطبیقی نیایشگاه هندوها و مسجد جامع اهل سنت بندرعباس

بابک دهقانی^{۱*}، فاطمه شهریاری پور^۲، ملیحه غریبی^۳،
سیما نبی پور^۴

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۸/۱۳

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۴/۲۴

کد مقاله: ۱۷۵۶۶

چکیده

تحقیق حاضر تحت عنوان "مطالعه تطبیقی نیایشگاه هندوها و مسجد جامع بندرعباس" سعی بر آن دارد که در مقایسه معماری مسجد جامع اهل سنت و نیایشگاه هندوها با شیوه کتابخانه‌ای و مصاحبه به مطالعه بپردازد. معبد هندوها بر اساس الهام از معماری ایرانی و معابد هندی در زمان حکومت محمدحسن خان سعد الملک از زاویه هدایای مردمی گرفته شده است. سبک معماری این گنبد با قندیل‌های پیرامون آن نه تنها از دیگر گنبد‌های موجود در سواحل خلیج فارس، بلکه از گنبد‌های سراسر ایران و جهان متفاوت بوده و با توجه به اینکه در مقابل ظاهر معماری مسجد جامع اهل سنت بندرعباس با الهام از هیچ مکانی طراحی و ساخته شده است و بلکه بخش‌های جدید بنا و خاصه نمای بیرونی آن فاقد اصالت تاریخی و هنری است و طراحی این مسجد به دست بزرگ مردانی چون شهاب‌الدین آرفعی و همکارانش مسعود منصور، ناصر مجاور، امیر حمزه انجام شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: نیایشگاه، گنبد، مسجد جامع، بندرعباس.

- ۱- اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان، اداره آموزش و پرورش ناحیه یک بندرعباس، دبستان پسرانه سما.
- ۲- اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان، اداره آموزش و پرورش ناحیه یک بندرعباس، دانش آموز دبیرستان دخترانه سما.
- ۳- اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان، اداره آموزش و پرورش ناحیه یک بندرعباس، مدیر دبیرستان دخترانه سما.
- ۴- اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان، اداره آموزش و پرورش ناحیه یک بندرعباس، معاون اجرایی و رابط پژوهشی دبیرستان دخترانه سما.

۱- مقدمه

در هر دین و آیینی یک مکان وجود دارد که جهت هم‌فکری و مشورت در آنجا گرد هم جمع شده و راز و نیاز با پروردگار خود مشغول می‌شوند. به‌عنوان مثال مسیحیان به کلیسا یا کلیسه، یهودیان به کنیسه یا کنیسا، زرتشتیان به آتشکده، گوشه گیران و زاهدان نصاری که آنها را راهبان نیز می‌گویند به صومعه و دراویش و متصوفه (صفویان) در مکانی به نام خانقاه یا خانقه گرد هم جمع می‌شدند. اما در دین مبین اسلام که به عنوان کاملترین دین مردم ایران به حساب می‌آید مسجد نیایشگاه و محل گردهمایی مسلمانان است. واژه مسجد در لغت به معنای سجده‌گاه و پیشانی است. بر طبق یک نظر، واژه مسجد معرب واژه مزگت است که از زبان آرامی وارد عربی و فارسی شده است. ۱. نیایشگاه جایگاه نیایش، گردهم‌آیی و پرستش در پیش باورمندان به وجود خدایان است. در زبان عربی به پرستش‌گاه، معبد، جمع مکسر عربی معابد می‌گویند که از ریشه عبد و عبادت است. واژه هم‌سنگ برای عبادت در زبان پارسی واژه پرستش است که هنگامی که بخواهد جایگاهی را نشان دهد با گاه همراه می‌شود و پرستش‌گاه را نتیجه می‌دهد (عمید، ۱۹۸۹: ۱۸).

۲- بیان مسئله

مساجد از قدیم الایام در ایران به عنوان عناصر اساسی در جوامع به اشکال مختلف وجود داشته است. گاه با نام نیایشگاه و گاه با نام پرستشگاه در دوره های مختلف معروف و مشهور بوده است. در ایران نیز مساجد در بطن شهری وجود داشته و معماری آنها همواره جزو معماری اسلامی مرقوم گشته است.

تحقیق حاضر با موضوع مطالعه تطبیقی نیایشگاه هندوها و مسجد جامع بندرعباس چنین نشان می‌دهد که اختلاف در دین و مذهب ادیان مختلف باعث ایجاد تفاوت در معماری مساجد و عبادتگاه ها نیز می‌شود. نظیر این مغایرت معماری را می‌توان در جنوبی ترین شهر ایران یعنی بندرعباس واقع در دو قطب دینی و مهم این شهر یعنی مسجد جامع و نیایشگاه ها هندوها مشاهده کرد. چیزی که به ظاهر تفاوت های معناداری را در خود رقم می‌زند اما در واقع همگی خدای یگانه را می‌پرستند. در اولین نگاه گنبد دو مکان به وضوح تفاوت معماری را نشان می‌دهد. یکی از معماری ایرانی اسلامی و دیگری از معماری هندی اسلامی پیروی می‌کند. حال در این تحقیق که بر پایه معماری بنا نهاده شده است سؤالی که طرح می‌شود که در پی پاسخ آن هستیم. این سؤال چنین است که چه همگونی و ناهمگونی میان معماری مسجد جامع و نیایشگاه هندوها در بندرعباس وجود دارد که شیوه‌های عبادت آنها را تحت الشعاع قرار داده است؟

۳- سئوالات تحقیق**۳-۱- سؤال اصلی**

با توجه به تحقیق پیش رو و مطالعات به عمل آمده سؤال اصلی که در این تحقیق مطرح می‌شود چنین است که: چه همگونی و ناهمگونی میان معماری مسجد جامع و نیایشگاه هندوها در بندرعباس وجود دارد که شیوه های عبادت آنها را تحت الشعاع قرار داده است؟

۳-۲- سئوالات فرعی

- ساخت نیایشگاه هندوها جهت عبادت در شهر بندرعباس به چه شکل بوده است؟
- بودن یا نبودن مناره چه تاثیری در معماری مسجد جامع بندرعباس نسبت به نیایشگاه هندوها داشته است؟
- چگونگی راهیابی هندی ها به ایران و دلایل ساخت نیایشگاه هندوها چه بود؟

۴- فرضیه

- به نظر می‌آید طراحی و ساخت نیایشگاه هندوها به دست خود هندوها بوده است.
- به نظر می‌آید تمام مسجد های اهل سنت یک مناره دارند.
- به نظر می‌رسد مسجد جامع اهل سنت بندرعباس بسیار قدیمی است و قدمت چندین و چند ساله دارد.

۵- اهداف تحقیق

۵-۱- هدف اصلی

در تحقیق به عمل آمده که بر پایه مطالعه کتابخانه‌ای و فیش برداری انجام شده استبه بررسی و مطالعه تطبیقی دو مسجد و نیایشگاه پرداخته خواهد شد که هر دو در یک شهر هستند و به یک هدف ساخته شده اند.

۵-۲- اهداف فرعی

- بررسی طراحی و ساخت نیایشگاه هندوها
- بررسی تاثیر مناره در مسجد جامع بندرعباس
- بررسی چگونگی راهیابی هندها به ایران و ساخت نیایشگاه مخصوص به عبادت هندی

۶- پیشینه تحقیق

نوری نژاد، سمیه، (۱۳۹۳): در تحقیق تحت عنوان (بت گوران، معبد هندوهای بندرعباس) چنین آورده است: ایرانیان و هندوها ارتباط تجاری خوبی با یکدیگر داشتند و کالاهای تولیدی خود را به یکدیگر صادر میکردند؛ بنابراین، آثاری از حضور ایرانیان در هند و آثاری از حضور مردم هند در ایران یافت میشود. این ارتباطات دوجانبه تا سالیان زیادی ادامه داشت. به دنبال فعالیت های تجار هندی در ناحیه هرمزگان، ارتباط فرهنگی و هنری میان دو کشور افزایش یافت و زمینه ساز تأثیر هنر دو منطقه بر یکدیگر شد. محور اصلی این پژوهش بررسی معبد ساخته شده توسط هندوها در شهر بندرعباس است. شیوه پژوهش حاضر، توصیفی-تحلیلی است و عناصر و تزئینات به کاررفته در معبد را بررسی میکنیم. ابتدا معبد و علل ساخت آن و سپس تزئینات آن رامعرفی میکنیم. معبد هندوها در اواخر دوره ناصرالدین شاه ساخته شد و در زمان مظفرالدین شاه ۱۳۴۴-۱۳۰۰ (ه. ق) مورد بهره برداری قرار گرفت. در عناصر تشکیل دهنده معبد، معماری سایر ادیان، مانند بودایی و اسلام، دیده میشود. نگارنده بر این باور بوده که علت وجود هندی ها در ایران به دلیل ارتباط تجاری بسیار خوب آنها بوده است و همین باعث شده که هندوها آثاری از خود در بندرعباس بجا بگذارند.

بابک دهقانی، ازاده افتخاری (۱۳۹۶): در تحقیق تحت عنوان (مقایسه تطبیقی امامزاده سید مظفر و نیایشگاه هندوها در بندرعباس) چنین آورده است: طراحی و شهر سازی و معماری از کشور هند که دارای پیوندی دیرینه با فرهنگ پارسی است و همچنین تاثیر معماری و شهر سازی اروپا و برخی از کشورهای آسیایی بر کشور ما ایران، پیامدهای خوب و فرهنگی در پی داشته است اما الگو برداری ها در روزگار کنونی با شتاب و گسترده بوده که تا اندازه ای نیز آوازه معماری دیرینه ما را به حاشیه می راند. در متون تاریخی و در کتابخانه های گستره معماری و شهرسازی دانشگاه های جهان از آوازه ستون ها و گنبد معماری ایران برجسته یاد شده است. نباید از یاد برد که تاثیر معماری ایران بر هند و کشورهای دیگر جهان اندک نبوده و تاثیر معماری ایران بر معماری خیلی از کشورها از جمله اروپا و همچنین نمونه دیگر آن تاثیر باغ های ایرانی در هند از برجسته ترین است. ساختمان تاج محل که یک معماری اسلامی و بویژه ایرانی است کمتر سبک هندی در خود دارد. این ساختمان را شاه جهان در نزدیکی شهر آگره در دویست کیلومتری دهلی ساخت. پایتخت امروزی هند دهلی نو که در جنوب دهلی کهنه برای پایتخت برگزیده شد نیز ریشه ای فرهنگی از عشق دولت ایران و هند دارد. دهلی کهنه را شاه جهان آباد نیز گویند باروی سنگی بلندی دارد که شاهجهان ساخته است. هنر معماری ایرانی نه تنها در خاورمیانه و در کشورهایی از آسیا بلکه فراتر از آن در قاره های دیگر نیز تاثیر گذار بود. افتخارات بزرگ معماری بیزانسی مانند کلیسای سنت - صوفی (مسجد ایا صوفیه ی امروز) ، کلیساهای حواریون قدیس سن - سرخیوس که همگی به فرمان و زیر نظر اکبراتور یوستی نیانوس در قسطنطنیه بنا شده اند، هر گز به این درجه از کمال نمی رسیدند و به عنوان نمونه کامل سبک معماری بیزانسی به شمار نمی رفتند اگر از عناصر هنر و معماری ایرانی نصیب کافی نبرده بودند.

نویسندگان بر این باور بودند که تاثیر معماری کشور هند و کشور های آسیایی بر کشور ما ایران پیامد های خوبی در پی داشته است البته بنا بر گفته نویسندگان تاثیر معماری ایران بر هند و کشور های دیگر جهان اندک نبوده و تاثیر معماری ایران بر معماری خیلی از کشورها از جمله اروپا و همچنین نمونه دیگر آن تاثیر باغ های ایرانی در هند از برجسته ترین است.

۷- یافته های تحقیق

۷-۱- مسجد جامع

مسجد جامع (مسجد دلگشا) اهل سنت بندرعباس به عنوان یکی از قدیمی ترین مساجد شهر بندرعباس دارای سابقه ای بسیار طولانی است و قدمت آن به ۲۶۴ سال پیش برمی گردد که برای بار نخست به دست خیر بزرگ همان منطقه «حاج زین العابدین ابوالقاسم اوزی» ساخته شد. (پایگاه اطلاع رسانی اصلاح، ۲۰۱۷) زیربنای مسجد جامع اهل سنت بندرعباس حدود ۴۹۰۰ مترمربع است. (روزنامه دریا، ۲۰۱۷) شبستان این مسجد در دو طبقه ساخته شده و همچنین شبستان حدود ۲۰ درب بزرگ دارد که به ایوان های شمالی، شرقی و جنوبی مسجد باز می شوند. بنای قدیمی مسجد مشتمل بر شبستان ستون دار با ۱۲ ستون در میانه و ایوان های ستون داری در سه جبهه باختری، جنوبی و خاوری بوده است. محراب این مسجد با هنر کاشی کاری زینت داده شده و بسیار زیبا و چشمگیر است. (مسجد جامع اهل سنت بندرعباس، ۲۰۱۷) از این بنا تاکنون بخش ستون داری در میانه شبستان جدید باقی مانده است. این بخش از شبستان دارای ۱۲ ستون با ساقه ای استوانه ای و پایه ای مکعبی که ستون ها در بالا توسط قوس های جناغی به همدیگر متصل شده و زمینه را برای برپا داشتن سطح های تیر پوش فراهم ساخته است. ساقه و پایه ستون ها در تعمیرات اخیر با قطعات سنگ نما پوشیده شده. سر ستون ها و بخش های فوقانی آن ها دارای تزیینات گچی است. بخش های جدید بنا و خاصه نمای بیرونی آن فاقد اصالت تاریخی و هنری است. طراحی معماری مسجد جامع توسط آقای شهاب الدین ارفعی و با همکاری همکارانش مسعود منصوری، ناصر مجاور، امیر حمزه طراحی معماری این مسجد انجام شده است. این مسجد در طول این مدت چندین بار تجدید بنا و بازسازی شده است. بازسازی مسجد جامع اهل سنت بندرعباس در دوره جدید از سال ۱۳۸۲ شروع شد و با حمایت خیر بزرگ منطقه جنوب حاج عبدالله رستمی، کار ساخت آن به اتمام رسید. بازسازی مسجد جامع اهل سنت بندرعباس ۵ سال به طول انجامید و سرانجام در روز جمعه خرداد ماه سال ۱۳۸۷ با حضور امام جمعه اهل سنت (سید عبدالباعث قتالی) و جماعت بندرعباس، (ایت الله غلامعلی نعیم ابادی) امام جمعه اهل تشیع بندرعباس و نماینده ولی فقیه و همچنین شرکت پرشور نمازگزاران افتتاح شد. (پایگاه اطلاع رسانی اصلاح، ۲۰۱۷) به گزارش ایرنا، نماینده ولی فقیه در هرمزگان در آیین بهره برداری از این ۲ مرحله اظهار داشت: این مسجد حاصل برکات نظام جمهوری اسلامی و خون شهیدان و هدایت های مقام معظم رهبری است. آیت الله غلامعلی نعیم ابادی افزود: بدون وجود نظام اسلامی امکان ساخت چنین مسجد عظیمی وجود نداشت. وی یادآور شد: بنا بود این افتتاح مدت ها قبل انجام شود که به علت آماده نبودن فضای بیرونی ایت الله نعیم ابادی با آن مخالفت کرده است و اکنون مرحله اول و دوم (پایین و بالای مسجد) آماده شده است. وی اضافه کرد: مومنان با دیدن این مسجد عظیم برای کمک برای تکمیل مرحله سوم آن تشویق می شوند که آن مرحله طرح وسیع تری است. نماینده شورای سیاست گذاری ائمه جمعه هم در آیین افتتاح مرحله های اول و دوم مسجد جامع بندرعباس گفت: برنامه ریزی ها احداث مکانی برای اقامت نماز جمعه بندرعباس به قبل از دهه هفتاد باز می گردد که در ابتدا زمین تملک شد. عباس مومن ابادی ادامه داد: از نیمه دوم سال ۹۱ برنامه ریزی ها برای احداث این مسجد آغاز می شود و آن زمان با ۲۵ میلیارد ریال بدهی مواجه بودیم که اکنون این بدهی به سه میلیارد و ۸۱۰ میلیون ریال بدهی کاهش یافته است. نماینده شورای سیاست گذاری ائمه جمعه ابراز داشت: در طراحی و ساخت این مسجد از تجربه جهان اسلام در ساخت مساجد استفاده شد و همچنین تلاش شد هنر معماری سنتی هم به نسل های بعدی منتقل شود. مومن ابادی اضافه کرد: قوس ها و گچ بری ها بکار برده شده در این مسجد به عنوان نمادهای معماری سنتی هستند. وی اشاره کرد: عملیات اجرایی این مسجد از ۱۰ تیر سال ۹۲ به پیمانکار ابلاغ شد که هنگام تکمیل ۲۲ هزار و ۵۰۰ متر زیربنا خواهد داشت که اکنون ۱۵ هزار و ۸۵ متر زیربنای آن تکمیل شده است. مومن ابادی بیان کرد: همچنین از ۱۱ هزار و ۵۱۷ متر زیر بنای ۲ شبستان و رواق ها ۶ هزار و ۷۳ متر تکمیل شده و ۵ هزار و ۴۴۴ متر دیگر باقی مانده است. وی یاد آور شد: مرحله اول مسجد جامع بندرعباس در سال گذشته به بهره برداری رسید و مرحله دوم با ظرفیت گنجایش پنج هزار نفر امشب بهره برداری می شود و مرحله سوم شامل نمای بیرونی و مرحله چهارم شامل شبستان غربی (شبستان اصلی) است. مومن ابادی گفت: اکنون ظرفیت ۲ مرحله مسجد به اضافه رواق های آن به ۱۱ هزار و ۹۳۰ نفر می رسد که در پایان این ظرفیت به ۲۱ هزار و ۵۰۰ نفر افزایش خواهد یافت. نماینده شورای سیاست گذاری ائمه جمعه گفت: از مجموع هزینه های انجام شده ۴۳ درصد از محل فروش زمین، ۶ درصد و سهم و کمک دولتی و نیم درصد هم از کمک های مردمی تامین شده و ۵۰ و هفت دهم درصد باقی ماندن هم با پیگیری عوامل مختلف تامین و در این محل هزینه شد. وی گفت: پارکینگ مسجد در ۲ طبقه با هفت متر عمق و گنجایش ۳ هزار دستگاه خودرو پیش بینی شده که از مدیران برای ساخت و بهره برداری نمازگزاران از آن یاری می طلبیم.

بنای قدیمی مسجد مشتمل بر شبستان ستون دار با ۱۲ ستون در میانه و ایوان های ستون داری در سه جبهه باختری، جنوبی و خاوری بوده است. از این بنا تاکنون بخش ستون داری در میانه شبستان جدید باقی مانده است. این بخش از شبستان دارای ۱۲ ستون با ساقه ای استوانه ای و پایه ای مکعبی که ستون ها در بالا توسط قوس های جناغی به همدیگر متصل شده و زمینه را برای برپا داشتن سطح های تیر پوش فراهم ساخته است. در نزد اهل سنت نیز بلند بودن مناره های مسجد مخالف سنت و روش سلف

(زنده دل، ۱۹۹۸)

۷-۲- معبد هندوها

یکی از جالب ترین و تاریخی ترین نقاط گردشگری بندرعباس پرستشگاه هندوها یا معبد هندوها است. این معبد، در سال ۱۳۱۰ هجری قمری در زمان حکومت محمد حسن خان سعدالملک توسط تاجران و کارگران هندی که در کار ساخت و ساز مهارت بسیار زیادی داشتند ساخته شد، هزینه ساخت این عمارت را از محل جمع آوری هدیه ها تامین می کردند. (نوری، ۱۳۹۳)

نمای ظاهری آن مخروطی شکل با رنگ سفید و شیارها و کنگرهای طولی است. قسمت هایی از ساختمان شامل یک اتاق چهارگوش میانی است که بر روی آن گنبدی قرار گرفته است، اتاق معبد و محراب در قسمت شمال و دور اتاق معبد نیز از طاقچه و قابهای کور ساخته شده است و دورتا دور اتاق معبد نیز چهار راهرو وجود دارد که در گذشته گردشگران به دور آن زیارت می کردند. داخل راهروها حجره‌های کوچکی قرار دارد که برای طلبه‌های مکتب برهمنی در نظر گرفته شده و داخل برخی از اتاق‌ها نقاشی‌های مذهبی دیده می شود که یکی از مهم ترین آنها خدای فلوت زن به نام کریشنا است. از داخل راهرو غربی راه پله‌های مارپیچی وجود دارد که به سمت بالا است و به بام معبد منتهی می شود که ساق معبد است و با جرزهای پس رونده که الهام از معماری ایرانی است تشکیل شده است در آن ۴ نورگیر وجود دارد که در ۴ طرف این فضای چند ضلعی روی جرزها هستند و گنبد عظیمی با لایه‌های دوزنقه‌ای و تزئینات آیین هندویی دیده می شود. بنابه گفته استاد باستان شناسی ایران به نظر می رسد: این معبد برای نیازهای هندوهای مقیم شهر بندرعباس که از سال های ۱۳۰۰ تا ۱۳۴۴ هـ / ش سکونت داشته و به کارهای تجاری می پرداختند ساخته شده که یکی از نقطه های مهم ارتباط فرهنگی و هنری میان ایران و هند است. دکتر فخری دانشپور که مدت ۶ سال است بر روی این معبد به تحقیق می پردازد می گوید: هندوها پیروان مکتب برهمنی (کسانی که به خدایان برهما، ویشنو و تسویا معتقدند) هستند و این معبد بنا بر تحقیقات به عمل آمده متعلق به خدایان ویشنو است. وی با بیان این که در هند اغلب معابد برهمنی، سنگی است خاطر نشان کرد: معبد هندوها در بندرعباس طبق موقعیت جغرافیایی در زمان ساخت از لاشه سنگ، ملات گل و ساروج، سنگ های مرجانی خاک و گچ های ضخیم ماده و گچ لویی استفاده شده است همچنین اطراف و در ۴ طرف گنبد حدود ۷۲ برجک مخصوص هندویی وجود دارد که در وسط گنبد میله بزرگی قرار گرفته که در حقیقت محور زمین و آسمان را نشان می دهد. در قسمت ضلع شرقی گنبد نیز تالار بزرگی وجود دارد که تالار اجتماعات بوده و در این تالار نقاشی های مختلفی به چشم می خورد که هر کدام از آن ها بیانگر فلسفه خاصی از اعتقادات مختلف مردم هند است. معبد هندوها ۱۱۶ سال پیش ساخته شد و یکی از نقطه های مهم ارتباط فرهنگی و هنری بین ایران و هند است که باید حفظ شود و متأسفانه به علت عدم توجه گذشتگان غالب نقاشی های آن از بین رفته و بنا هم به علت مصالح ساخت موجود و تغییرات آب و هوایی با وجود مرمت های پی در پی هنوز آثار ویرانی در آن به چشم می خورد. این معبد یکی از آثار منحصر به فردی است که از سوی پولدارهای شهری به نام شیکار پور در غرب هند ساخته شد و در سال ۱۳۴۴ هـ / ش که بندرعباس را ترک کردند، بت هایی که در معبد و در طاقچه محراب بود نیز با خود بردند و این بنا کم کم مخروبه شد تا این که از طریق سازمان میراث فرهنگی در چند نوبت تعمیر اساسی شد و هنوز نیاز به تعمیر دارد، البته به شرط آن که حالات اولیه بنا از بین نرود. معبد هندوها از تابستان سال ۱۳۸۴ تا کنون به بهانه مرمت تعطیل است. هم اکنون عملیات مرمت این معبد به دلایل نامعلومی متوقف شده است. (دهقانی، ۲۰۱۷)

از داخل راهرو غربی راه پله های مارپیچی وجود دارد که به سمت بالا است و به بام معبد منتهی می شود که ساق معبد است و با جرزهای پس رونده که الهام از معماری ایرانی است تشکیل شده است که ۴ نورگیر در ۴ طرف این فضای چند ضلعی روی جرزها وجود دارد و گنبد عظیمی با لایه های دوزنقه ای و تزئینات آیین هندویی دیده می شود. در آن روزگار چون پرتغالی ها در هند مستقر شده بودند، در عرصه های جهانی قدرت دریایی خود میدان مانور بیشتری داشتند. از آن روزگار پای هندی ها به گونه ای کم و بیش بیشتر از گذشته به جنوب ایران باز شده بود. این معبد برای نیازهای هندوهای مقیم شهر بندرعباس که از سال های ۱۳۰۰ تا ۱۳۴۴ شمسی سکونت داشته و به کارهای تجاری می پرداختند ساخته شده است. هندوهای تاجر ساکن بندرعباس که

معمولاً در گروه‌های ۷۰ تا ۸۰ نفری بودند ابتدا مراسم عبادی‌شان را در کاروانسراها بجا می‌آوردند تا اینکه دو نفر به نام‌های شول رام و دده رام پیش‌قدم می‌شوند و به عنوان بانی دست به خرید زمین و ساخت معبد در شمال بندرعباس آن روز می‌زنند. اسم این دو بانی و حتی سال احداث بنا که به سال سامبات هندی است روی کتیبه‌ای مربوط به معبد و با خط هندی وجود داشته‌است. (دانش پرور، ۱۳۸۶)

۸- نتیجه گیری

این بنا کاملاً از معماری معابد هندی متأثر است و از گنبد های سراسر ایران متفاوت و منحصر به فرد است و از جمله نشانه های معدود تاریخی بندرعباس است و یکی از نقطه های مهم ارتباط فرهنگی و هنری بین ایران و هند است که باید حفظ شود که توسط سازمان میراث فرهنگی و گردشگری در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است اما مسجد جامع اهل سنت بندرعباس که یکی از قدیمی ترین مساجد شهر و با سابقه ی طولانی می باشد و در طول این مدت چندین بار بازسازی شده است و دارای شبستان هایی است که از ۱۲ ستون تشکیل شده و دارای تزئینات گچی است ولی متأسفانه بخش های جدید نمای بیرونی آن فاقد اصالت تاریخی و هنری است.

منابع

۱. الهه‌هایی که از دریا آمدند، گفت‌وگو با دکتر فخری دانش‌پورپرور باستان‌شناس و استاد دانشگاه تهران. سالنامه صبح‌ساحل. روزنامه صبح ساحل. ۱۳۸۶.
۲. اما و اگرهای مرمت معبد هندوهای بندرعباس. خبرگزاری جمهوری اسلامی. دریافت‌شده در ۲۰۱۹-۰۴-۰۳.
۳. ایران
۴. آزاده افتخاری (۱۳۹۶)؛ مقایسه تطبیقی امامزاده سید مظفر و نیایشگاه هندوها در بندرعباس.
۵. درگاه فهرست آثار ملی ایران
۶. دهقانی، بابک (۲۰۱۷)؛ مطالعه تطبیقی امامزاده سید مظفر (س) و نیایشگاه هندوها در بندرعباس، دانشگاه کاسم بندیت، تایلند، کنفرانس بین‌المللی.
۷. زنده دل، دستیاران، حسن. (مجموعه کتاب‌های راهنمای جامع ایران‌گردی استان هرمزگان) ج ۱. چاپ و انتشار سال ۱۹۹۸ میلادی.
۸. سمیه نوری (۱۳۹۳). «بِت گوران: معبد هندوها در بندرعباس». جلوه هنر (۱۲): ۱۹.
۹. فرهنگ فارسی عمید گردآوری حسن عمید جلد یکم رویه (صفحه) ۱۸ جلد سوم رویه‌های ۱۹۸۹-۲۲۴۳-۲۲۷۰ چاپ چاپخانه سپهر تهران
۱۰. محمد، صدیق «تاریخ فارس» صفحات (۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳)، چاپ سال ۱۹۹۳ میلادی.
۱۱. مسجد جامع اهل سنت بندرعباس با حضور پرشور نمازگزاران و برادران و خواهران مؤمن افتتاح شد پایگاه اطلاع‌رسانی اصلاح. دریافت‌شده در ۲۰۱۷-۰۸-۱۹.
۱۲. مسجد جامع اهل سنت بندرعباس. مدرسه علوم دینی اهل سنت و جماعت اسماعیلیه گیاهدان. دریافت‌شده در ۲۰۱۷-۰۸-۱۹.
۱۳. مسجد جامع بزرگ اهل سنت بندرعباس به بهره‌برداری رسید. روزنامه دریا. دریافت‌شده در ۲۰۱۷-۰۸-۱۹.
۱۴. مسجد جامع دلگشا. دریافت‌شده در ۲۰۱۷-۰۸-۱۹.
۱۵. میراث فرهنگی استان هرمزگان.
۱۶. هیئت امنای دانشگاه آزاد اسلامی اوز. دریافت‌شده در ۲۰۱۷-۰۸-۱۹.

17. 17) <http://islampedia.ir/fa/1391/11/مفهوم-شناسی-مسجد>